

Asia: VN/33943/2025

Hallituksen esityksen luonnos laeiksi yliopistolain, ammattikorkeakoululain, opintotukilain 4 §:n ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta (tutkinto avoimena korkeakouluopetuksena)

Lausunnonantajan lausunto

Yleinen näkemyksenne esityksestä sekä tiivistelmä lausuntonne pääkohdista

Tieteentekijät kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa.

Tieteentekijät vastustaa hallituksen esitystä sen nykyisessä muodossa ja ehdotetulla aikataululla voimaantulosta 1.8.2028. Katsomme, että kyseessä on periaatteellisesti hyvin merkittävä muutos korkeakoulutuksen nykytilaan nähden, koska esityksellä muutettaisiin avoimen korkeakouluopetuksen perusolemusta. Vaikka kyse on mahdollistavasta eikä velvoittavasta lainsäädännöstä, hallituksen esityksessä avoimen korkeakoulutuksen ja tutkintoon johtavan koulutuksen periaatteet sekoittuvat keskenään, mikä on merkittävä ja riskialtis muutos nykytilaan.

Esityksen mukaan korkeakouluille annettaisiin mahdollisuus järjestää suomen- ja ruotsinkielisiin myös alempiin ja ylempiin korkeakoulututkintoihin sekä ammattikorkeakoulututkintoihin ja ylempiin ammattikorkeakoulututkintoihin johtavaa koulutusta maksullisena avoimena korkeakouluopetuksena. Avoimena korkeakouluopetuksena järjestettävään tutkintokoulutukseen ei sovellettaisi opiskelijavalintoja ja opiskeluoikeutta koskevia yliopistolain ja ammattikorkeakoululain säännöksiä. Avoimena korkeakouluopetuksena järjestettävä maksullinen tutkintokoulutus ei saisi heikentää korkeakoulujen järjestämää muuta tutkintokoulutusta ja siitä olisi perittävä opiskelijoilta vähintään koulutuksen järjestämisestä aiheutuvat kustannukset kattava maksu. Avoimena korkeakouluopetuksena tutkintoa suorittavat opiskelijat eivät olisi oikeutettuja opintotukeen eivätkä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palveluihin.

Esitys liittyy pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmaan, jonka mukaan hallituksen tavoitteena on nostaa korkeakoulutettujen nuorten aikuisten osuus lähelle 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä, lisätä jatkuvan oppimisen tarjonnan markkinalähtöisyyttä ja poistaa esteitä

yksityisen rahoituksen kasvattamiselta. Esityksen tavoitteena on tukea ja joustavoittaa yksilöiden koulutuspolkuja sekä laajentaa korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen tarjontaa ja suorittamismahdollisuuksia myös ilman julkista rahoitusta. Maksuttoman tutkintokoulutuksen rinnalle ehdotetaan mahdollisuutta maksulliseen tutkintokoulutukseen erityisesti työssäkäyville ja korkeakoulututkinnon jo suorittaneille. Koulutukseen voisi kuitenkin osallistua myös ensimmäistä korkeakoulututkintoon suorittavat.

Hallituksen esityksen tavoitteet ja kohderyhmä ovat ristiriitaisia. Avoimen kautta suoritettu tutkinto kohdentuisi todennäköisesti ensisijaisesti työssä käyville, jo korkeakoulututkinnon suorittaneille, joten se ei juurikaan tukisi tavoitetta nuorten koulutustason nostamisesta. Tieteentekijöissä katsomme, että maksullisen tutkinnon ei myöskään tulisi toimia ratkaisuna nuorten aikuisten koulutusasteen nostamiselle. Hallituksen esitys uhkaa korkeakoulutuksen yhdenvertaisuutta, jota Tieteentekijöiden näkemyksen mukaan parhaiten tukevat tutkintoon johtavan korkeakoulutuksen maksuttomuus sekä koko koulutusketjusta huolehtiminen niin, että alemmilla koulutusasteilla varmistetaan riittävät valmiudet hakeutua koulutusasteelta seuraavalle.

Jatkuvan oppimisen ja osaamisen kehittämisen kannalta peräänkuulutamme, että on tärkeää kehittää esim. täydennyskoulutusta sekä pienempiä osaamiskokonaisuuksia, jotka voivat olla maksullisia. Niiden rinnalle on myös luotava uusi, aiemman aikuiskoulutustuen kaltainen ja korvaava malli, jolla tuetaan ja mahdollistetaan yksilöiden omaehtoinen osaamisen kehittäminen.

Myös avoimet korkeakouluopinnot nykyisessä muodossaan ovat tärkeä väylä osaamisen kehittämiseen ja sivistyksen edistämiseen niin yksilön kuin yhteiskunnan tarpeisiin. Maksullinen tutkinto avoimen korkeakoulun kautta on kuitenkin niin suuri periaatteellinen muutos, ettemme kannata sitä esitetyllä tavalla tai aikataulussa. Yhtäältä, se uhkaa yksilöiden yhdenvertaista mahdollisuutta hakeutua korkeakoulutukseen. Toisaalta myös korkeakoulujen näkökulmasta uudistus on vielä epäselvä ja kiireinen sen suhteen, miten ne voisivat alkaa tarjota näitä maksullisia tutkintoja: millä aloilla, kenelle tai kuinka monelle, mihin hintaan jne. Toteammekin, että hallituksen esityksen vaikutukset korkeakoulujen rahoitukseen sekä rahoitusmallien periaatteisiin jäävät esityksessä epäselviksi.

Henkilöstön näkökulmasta toteamme, että hallituksen esitys ja korkeakoulutuksen markkinaistuminen voivat pahimmillaan asettaa korkeakoulujen henkilöstön hyvin vaikeaan asemaan ja haastaa heidän ammattietiikkaansa: tuleeko heidän esim. ”suosia” maksulliseen opetukseen osallistuvien opiskelijoiden ohjaamista ja opintosuoritusten arvioimista ohi maksuttomaan opetukseen osallistuvien opiskelijoiden? Korkeakoulujen henkilöstö on jo nykyisellään hyvin paineistettua, kun korkeakoulutuksen rahoitus suhteessa opiskelijamäärään on laskeva: opiskelijoiden määrä ja ohjauksen tarve kasvaa merkittäväällä tavalla, mutta henkilöstön työaika hädin tuskin riittää selviytymään tehtävistä.

Huomautamme merkittävänä hallituksen esitystä heikentävänä seikkana myös sen, että enemmistö asian valmistelun tueksi asetetusta ohjausryhmästä ei ole kannattanut hallituksen esityksen mukaista mallia, vaan he ovat edellyttäneet laajempaa yhteiskunnallista keskustelua koulutuksen maksullisuudesta sekä ehdottaneet selvitystä vaihtoehtoisista ehdotuksista uusiksi korkeakoulutuksen rahoituslähteiksi valtion rahoituksen rinnalla. Se, että hallitus edistää asiaa itsepäisesti ilman, että keskeiset sidosryhmät ja kentän varsinaiset toimijat kuten korkeakoulut ja opiskelijajärjestöt kannattaisivat aloitetta, on hyvin huolestuttavaa. Lainsäädännön muutosten – etenkin silloin, kun ne ovat periaatteellisesti näin merkittäviä – tulisi perustua tutkittuun tietoon sekä riittävään yhteiskunnalliseen konsensukseen esityksen tavoitteista ja toteutuksesta. Nyt käsillä olevan hallituksen esityksen suhteen näin ei ole.

Lisätietoja:

Nina Hahtela

toiminnanjohtaja

Miia Ijäs-Idrobo

erityisasiantuntija

Näkemyksenne esityksen tavoitteista

-

Näkemyksenne avoimena korkeakouluopetuksena järjestettävän tutkintokoulutuksen järjestämistä koskevasta ehdotuksesta (1. lakiehdotuksen 7 § ja 8 c § sekä 2. lakiehdotuksen 10 § ja 12 c §). Onko ehdotetussa sääntelyssä muutos- tai täsmennystarpeita?

-

Näkemyksenne opiskelupaikkojen varaamiseen (ensikertalaiskiintiö) liittyvästä ehdotuksesta (1. lakiehdotuksen 36 b § sekä 2. lakiehdotuksen 28 b §)

-

Näkemyksenne opintotukilakia koskevasta ehdotuksesta (3. lakiehdotus)

-

Näkemyksenne korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annettua lakia koskevasta ehdotuksesta (4. lakiehdotus)

-

Näkemyksenne esitysluonnoksen vaikutusarvioista vaikutusarviolajeittain. Mitkä ovat omat arvionne esityksen vaikutuksista? Puuttuuko esityksen vaikutusarvioista jotakin? Korkeakouluja pyydetään arvioimaan, miten ja missä laajuudessa esitysluonnoksen mukainen mahdollisuus suorittaa tutkinto avoimessa korkeakouluopetuksessa voitaisiin ottaa käyttöön sekä millä aikataululla. Lisäksi korkeakouluja pyydetään arvioimaan, millaisia vaikutuksia tämän käyttöönoton toteutumisella olisi korkeakoulujen muuhun avoimen korkeakouluopetuksen tarjontaan.

-

Näkemyksenne esityksen voimaantuloaikataulusta (esitysluonnoksen mukaan ehdotetut lait tulisivat voimaan 1.8.2028)

-

Muut huomiot ja näkökohdat

-

Ijäs-Idrobo Miia
Tieteentekijöiden liitto